

"CĂLĂTORIA SPRE MINE ÎNSĂMI" – ILEANA MĂLĂNCIOIU

Bianca CRUCIU

"Petru Maior" University of Tîrgu Mureș

Abstract: She is the voice of reality. Her creations are an authentic and real confessions. To understand Malancioiu's poetry means to read, to think and to understand divinity and reality. She lives in/through her poetry. Her poetry definitions and coordonations: Life, Divinity, Death, Hope, Life.

Keywords: universe, God, poems, artistic life, creations.

Omul nu este singur în Univers. Dumnezeu nu este o legendă, este o realitate evidentă, relevantă, omniprezentă. "Lumea aceasta este un câmp și vremea vieții noastre este o vreme de luptă" spunea Sf. Isac Sirul. Pentru a birui în această luptă, trebuie să fii neîncetat orientat spre Dumnezeu.¹ Există transcendență și înțelesuri existențiale. Dacă nu s-ar vorbi de înțelesurile existențiale nu s-ar putea explica nici poezia și cu atât mai puțin poetul.

Axiomatic vorbind "poezia este o formă de explorare a realității". Novalis spunea într-un mod personal despre acest lucru dând o orientare mistică teoriei lui Schelling. El o asociază cu concepția potrivit căreia poezia e vis și basm „poezia e virtual identificată cu religia și filozofia, iar poetul e considerat ființa umană cea mai desăvârșită.

Simțul poetic se aseamănă mult cu înclinația spre misticism. De aceea și starea mistică, e indescriptibil și indefinisibil². Dar conform moralei creștine „cea mai desăvârșită persoană” este doar Dumnezeu în primul rând și apoi sfinții. Omul poate prin Harul divin și fapte bune să ajungă la îndumnezeire însoțit și de efortul personal. El este o ființă perfectibilă care tinde să evoluează spre a ajunge la perfecțiune. Iar în ce privește identificarea ei cu religia (creștinismul) și filozofia, ideea novalisiana pare a fi puțin desueta, cu toate că religia este simțire, sentiment, afect, iar filozofia cugetare, gândire, rațiune. Tot el spunea că poezia este realul cu adevărat absolut. Este gândire, joc și adevăr, aspirație într-un cuvânt, întreaga activitate liberă a omului. Poezia se întemeiază în întregime pe experiență. El vrea să spună că totul e poezie, căpătând semnificație poetică și cosmică.³

Mai târziu, Chateaubriand încerca să arate creștinismul ca fiind religia adevărată și „religia cea mai poetică, cea mai umană, cea mai favorabilă libertății, artelor și literelor.”⁴ E convins că marii scriitori și-au pus istoria vieții în operele lor și că numai inima proprie o poți zugrăvi bine.⁵ Frumusețea sau arta nu pot exista fără religie și necredința este principala cauză a decadenței.⁶

Religiozitatea unei poete/poezii este/nu este un act de curaj. Dar în ultimă instanță acceptat ca încercare. De fapt nu este o aventură, este o realitate existențială, etică și de cunoaștere.

Ileana Mălăncioiu, face parte din categoria poezilor care deși se emoționează în fata cuvântului reușește să transmită emoția în mod sublim.

¹ Vladimir Lossky, Teologia mistică a Bisericii de răsărit, ed. Anastasia, București, p.232.

² Rene Wellek, Istoria criticii literare moderne, ed. Univers București, 1974, vol. II, p.84.

³ Idem, p.84.

⁴ Ibidem, p.227.

⁵ Ibidem, p.230.

⁶ Ibidem, p.228.

Ca și un crez poetic personal poeta spune”credința, scrisul mi se pare prin el însuși un fel de moarte a morții și de înviere a învierii”. Într-un poem relevant „Nu pot să mă plâng” earecuaște:

Nu pot să mă plâng de foame, / („n-am văzut niciodată un credincios cerșind pâine” zice evanghelistul, cum El se îngrijește de crinii și păsările câmpului să aibă ce mânca, cu atât mai mult Se îngrijește de omul creat după chipul și asemănarea Sa).

Hrana mea din ceruri vine, / (denotă credința nestrămutată, hrana adevărată ce vine de Sus de la Dumnezeu) pentru puțința de a viețui și puterea de a face binele

Dar mi-e teamă pentru zeul / (idolul, poate fi exponentul ispitei, care îndeamnă omul spre rău)

Ce se va hrăni cu mine. / (omul trebuie să aibă veșnic acea trezvie care să-l apropie de divinitate).

Sunt prea neagră, sunt prea tristă,

Jertfa mea poate să-i pară

Și mai slabă decât este,

Și mai rea și mai amară.

Sângele-ar putea să-l verse

Într-un câmp frumos de maci,

Carnea ar putea rămâne

Să se-mpartă la săraci. (Nu potsa ma plang)

Călătoria introspectivă spre interioritatea sa, poate ține de domeniul duhovnicescului, ca recunoaștere, regăsire personală care-i dă poetei motiv de imensă bucurie, după cum ea însăși declară în cartea omagială” Ileana Malancioiu De anima 75”, bucuria de a rămâne un om liber. În interviuri/dialoguri omul se destăinuie, își deschide sufletul, îl deșartă spre lume, spre celălalt, din mărturisiri ne dezvăluie taine ascunse, caractere sau principii.

Fire simplă, luptătoare și demnă, cu o personalitate puternică, Ileana Malancioiu este tenace și o curajoasă de excepție.

Deși probabil impropriu spus și într-un moment istoric literar neprielnic, poeta a fost catalogată de către Eugen Barbu ca fiind” fată venită de la țară”, (departe de noi gândul să credem că sintagma a fost folosită cu iz ofensator, nicidecum), aceasta nu putea constitui un impediment, ci din contră un atu în plus, pentru că toți avem origini(sănătoase) țărănești la țară de altfel. Rădăcina țărănească poate ascunde în sine cele mai nobile virtuți ale unui om. Această sintagmă fiind apostrofată altă dată chiar prin cuvintele poetei. În recenta carte menționată mai sus susține „eu cred că nu e atât de important unde ne naștem, ci cum să Dumnezeu să ne naștem”⁷.

Realistă și adeseori tranșantă(în funcție de situație) Marta Petreu, scrie despre Ileana Mălancioiu, că este femeia care seamăna cu Antigona, ”așa cum Antigona nu se poate opri să-și urmeze impulsurile morale, nici Mălancioiu n-a putut decât să fie fidelă încărcăturii tragice pe care a conținut-o și a purtat-o viața întreagă. Cred că și unicitatea operei ei poetice, cu sunet auster și plin, din cel mai nobil metal, tot de aceea vine. Și-a pretins să trăiască la nivelul la care scrie. Or, ea este un poet cât un munte, cât muntele pe care s-a străduit să-l urce”.⁸ În timp ce eruditul N.Steinhardt o definește ca pe o “Antigonă luptătoare, luptătoare cu neechitatea, luptătoare cu moartea, luptătoare înfrântă, dar nu îngenunchiată, în tragere de moarte, în zbulucium și angoasă.”⁹ Tot Marta Petreu nu se sfiește să o catalogheze pe poetă în spiritul prieteniei care le leagă, ca fiind”cu o memorie hiperbolică a detaliului în jurul căruia

⁷ Interviu realizat de Daniel Cristea Enache, interviu apărut în *Adevarul literar și artistic*, din 22 august 2001. din vol. op. cit. Ileana Mălancioiu.

⁸ Ileana Mălancioiu, *De anima 75*, ed. Paralela 45, Pitești, 2015, p.145.

⁹ Ileana Mălancioiu, *Vina Tragică*, ed. Polirom, eseul, Iași, 2013, p.308.

secretează, ca o *margaritana margaritifera* în jurul grăuntelui de nisip, o adevărată mică perlă literară (una elogioasă sau, dimpotrivă, una veninoasă), cu o sfătoșenie de țărancă deșteaptă și înțelepțită de viața care ăi-a etalat peripețiile sub ochii ei, cu o conștiință profesională și a valorii proprii de mare scriitor (și încă de scriitor care se știe inatacabil, deoarece nu i-a făcut vechiului regim decât greutateți).¹⁰

Poeta deține Bunul simț românesc autentic al celui care are ”cei șapte ani de acasă”, traduși prin: frică de Dumnezeu (credință), bun simț și rușine de oameni, primind de la părinții modești o educație sănătoasă, care îi permite să devină o personalitate distinsă, apreciată și respectată de toți, indiferent de cultură.

Despre faptul că s-a născut la țară și nu avut norocul de a se naște într-o familie de intelectuali, poeta spune cu un patetism plin de demnitate că ”am regretat că am fost adusă pe lume într-o casă în care nu era decât Biblia și câteva cărți religioase și că am descoperit târziu bucuria lecturii.”¹¹

La țară în trecut biblioteca fundamentală a țaranului român cuprindea doar cele șizeci și șase de cărți incluse într-una singură, Biblia, dar care pentru el constituia centrul științei, al lumii, al credinței, al Adevărului pentru că acolo trăia, viețuia și le vorbea Însuși Dumnezeu. Modesta lor bibliotecă era izvorul înțelepciunii, trăirii și existenței lor pe pământ.

Altă dată vine să întregescă cele spuse completând ”în casa în care m-am născut nu existau cărți. Mama fusese premiantă, dar, ca toate fetele de țărani de vârsta ei, după ce a terminat cele patru clase obligatorii nu a fost dată mai departe la școală (...) De citit nu citește decât Biblia și alte câteva cărți religioase, dar pe acestea aproape că le știe pe dinafară. De la ea cred că am moștenit credință.”

Ca o încununare și dovedire-mărturisire a credinței pe care o avea Ileana Mălăncioiu erau faptele generate de această ”Credință. ”Credința fără fapte moartă este” spune evanghelistul. Credința, postul și milostenia, alături de rugăciune sunt cele care mântuiesc. În acest context ne spune că ”în copilărie, țineam cu sfințenie toate posturile deși eram slabă de mi se puteau număra coastele. Pentru mine, în Vinerea Patimilor chiar era răstignit Hristos, iar în noaptea de Paști chiar Învia (deși știam că totul se petrecuse în urmă cu aproape două milenii).

Aceste cuvinte ale Ilenei Malancioiu pot fi considerate o vie și puternică mărturisire de credință autentică în Hristos. Este dovada vie a trăirii profunde a adevărilor hristice și tainice.

De o modestie proverbială, Ilenei Malancioiu nu-i este ușor să vorbească despre sine, cum îi este și mai greu să vorbească despre poezia ei. Această modestie primită în dar încă dela naștere face loc și celorlalte virtuți care-i întregesc personalitatea demnitatea, bunul simț, iubirea, bunătatea, pacea.

”M-am născut cu o fire sociabilă și generoasă¹², altruistă. Vine să întărească în acest sens chiar mărturia poetei în care spune că ”mai târziu când eram trimisă cu vaca la păscut îi adunăm în grădina noastră pe toți prietenii mei cu vitele lor și în câteva ceasuri era tocită ca-n palmă. Oricât aş fi încasat-o pentru asta, până în toamna următoare uităm și făceam la fel”. Prin aceasta ipostaziere a altruismului, fapta Ilenei Malancioiu se aseamănă cu faptele Sf. Cuvioase Paraschiva care era modelul desăvârșit al altruismului, al iubirii de celălalt.

În ideea sublinierii, a cunoașterii și descoperirii adâncimilor ascunse și uneori insondabile ale operei sale, o serie de critici de marcă au scos la lumină bogăția ideatică și artistică a creației Ilenei Mălăncioiu. Voci de marcă precum Nicolae Manolescu sau Eugen

¹⁰ Ileana Mălăncioiu, *Op. cit.* p.139.

¹¹ Idem, Daniel Cristea Enache, *Adevărul literar artistic*, 22 august 2001.

¹² *Conversații cu Marta Petreu*, Interviu apărut în revista *Apostrof*, în 1997, din vol. op. cit. Ileana Mălăncioiu.

Simion au trasat jaloane obiective în cercetarea sub diverse aspecte a operei acestei impresionante *Antigona de Romania*.

Poeta calculează tot ce se află în jurul ei cu minuțiozitate și cu afecțiune, pătrunde atât cu rațiunea cât și cu sufletul (sentimentul) contemplând și degajând mai apoi la final produsul poetic.

Reputatul critic Iulian Boldea, într-un studiu de dată recentă despre Ileana Mălăncioiu prin acuratețea, meticulozitatea și finețea excursului său critic, caracteristic, remarca faptul că “poeta și-a configurat de-a lungul timpului un univers poetic de o frapantă singularitate ca viziune, stil și atitudine. Cartile ei ilustrează imaginea unei conștiințe ultragiutate scindate între vocația clarității interioare și dizarmoniile unei lumi ieșite din matcă. Atitudinea lirică predilectă este una a retragerii într-un univers al intimității dominat de solitudine în versuri translucide și agonice, iluminate de palorile thanatosului și tentate în egală măsură, de puritatea originalității.”¹³

Într-o altă ordine de idei, mai mult decât un spirit obiectiv, dar de o extrem de meticuloasă obiectivitate și precizie în afirmații și argumentări, experimentatul critic Alexandru Cistelean sesizează că “toată lumea a observat –și pe drept cuvânt– că poeta vine dintr-o rusticitate magică și neguroasă, dintr-o lume de ritualuri și rituri ce ies dintr-un substrat de ancestrale. Nu decorul, nu “universul” poeziei e nou; nouă e acuitatea cu care sunt reactualizate riturile și, mai ales, descripția acestora.”¹⁴

Simbolurile sunt de mare valoare în poezia ei, ea știind foarte bine definiția ei și cum poate să o facă să vieze și să vibreze, să fie reală apoi transmisibilă cu întreg arsenalul de trăiri și sentimente pe care le înglobează.

Bogăția versului, pulsul lăuntric al lui, este dat bineînțeles de intensitatea trăirilor poetice în funcție de temă, motiv, mesaj. Fiecare vers la un moment dat poate transmite ceva al lui specific, original, ne mai spus până acum, unic

Cuvintele de cele mai multe ori sugerează o simetrie perfectă.

Poezia ei este o poezie de factură intelectuală, chiar regală, de o mare plasticitate artistică. Deține un discurs descriptiv uneori¹⁵ dens, concentrat, dar unit alteori dar toate filtrate într-un concept pur personal (al creației) plin de originalitate și vădit de viziunea personală și de sentimente dintre cele mai umane. Dacă ar fi să creăm un tablou plastic al poeziei Ilenei Malancioiu, îndrăznim să o comparăm cu un munte pe care-l urci într-o zi cu ceață iar soarele apare când ești aproape de vârf. Muntele este un simbol tipic al poeziei sale, dar mai cu seamă este un simbol biblic¹⁶. El atinge cerul iar urcarea lui este un act religios. Este primul sanctuar și primul altar, dar poate fi luat și ca centrul sau, axul lumii. Vântul ca simbol asociat muntelui se învâрте în jurul lui trimițându-i cununa de nori, subliniind caracterul său regal. Biblia le-a dat cuvântul munților pentru ca să poată dezvălui misterul Celui de Sus, singurul Dumnezeu.

Întrebată dacă creștinismul poate salva poezia –poeta răspunde: “poezia adevărată este ca și credința, un fel de moarte a morții și de înviere a învierii. Dacă poezia împlineste visul poetului de a-și supraviețui o vreme, credința face ca morții să nu-i urmeze neantul, ci intrarea în veșnicie. Credința pune accentul pe latura divină a lui Hristos, poezia pe cea omenească. Dar și una și cealaltă trebuie să aibă în vedere ființa vie a Mântuitorului Hristos care se jertfește pentru păcatele oamenilor călcând peste moarte cu moartea Sa.”¹⁷

¹³ Iulian Boldea, *Ileana Mălăncioiu-Poetica Traumei*, în *Romania Literară*, nr 11/2015.

¹⁴ Ileana Mălăncioiu, *Op. cit.* p. 193.

¹⁵ Alexandru Mușina, *Paradigma poeziei moderne*, ed. Aula, Brașov, 2004, p. 9.

¹⁶ Maurice Cocagnac, *Simboluri biblice, Lexic teologic*, ed. Humanitas, 1997, p. 107.

¹⁷ Ileana Mălăncioiu, *Op. cit.* p. 99.

Încununată de talentul poetic care irumpe prin orice poem al său, dar și de gândirea filozofică sedimentată constructiv undeva la granițele secrete ale sufletului și eului sau poetic, Ileana Mălăncioiu mărturisește că nu a încetat să scrie poezie(...)dar continuă perpetuu calatoria spre sine, care îi dă o imensă bucurie. Acea de a rămâne un om liber.

The research presented in this paper was supported by the European Social Fund under the responsibility of the Managing Authority for the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development , as part of the grant POSDRU/159/1.5/S/133652.

BIBLIOGRAFIE

- 1.Cocagnac,Maurice,*Simbolurile Biblice,LexicTeologic*,ed.Humanitas,1997.
- 2.Lossky,Vladimir,*Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*,ed.Anastasia,București.
- 3.Mușina,Alexandru,*Paradigma poeziei moderne*,ed.Aula,Brașov,2004.
- 4.Mălăncioiu,Ileana,*De Anima,75*,ed.Paralela45,Pitești,2015.
- 5.Mălăncioiu,Ileana,*Vina tragică*,ed.Polirom,Iași,2013.
- 6.Wellek,Rene,*Istoria criticii literare moderne*,ed.Univers,București,1974,vol.II.